

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Бучина Миколи Антоновича «Еволюція
демократичних принципів виборів та особливості їхньої реалізації в
Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук
за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Події останніх років засвідчили чітке бажання українського суспільства жити на основі європейських демократичних цінностей. Однак тривалий період функціонування тоталітарного комуністичного режиму на теренах України зумовив непростий шлях переходу до демократії, наявність численних перешкод, які заважають реалізації народовладдя в нашій країні. Одним із чинників, що дають змогу класифікувати політичний режим України як демократичний, є інститут виборів, водночас вітчизняна електоральна практика засвідчує формальний характер реалізації низки демократичних принципів виборів. Це зумовлює актуальність дисертаційної роботи Бучина Миколи «Еволюція демократичних принципів виборів та особливості їхньої реалізації в Україні», адже праця є першим в українській політичній науці комплексним дослідженням демократичних принципів виборів.

Дисертацію виконано відповідно до наукового напрямку «Особливості трансформації політичних інститутів і процесів у національному та глобальному вимірах», а також в межах комплексної теми кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» «Політологічні аспекти розвитку держави: внутрішній та зовнішній виміри» (№ 0113U007131).

Формулювання предмета та об'єкта дослідження, визначення мети та завдань відповідають паспорту наукової спеціальності (с. 6–7). Не викликає заперечень наукова новизна роботи (с. 9–13). Висновки до роботи побудовані у відповідності до завдань, що свідчить про завершений характер наукового дослідження (с. 400–407).

Структура дисертації М. А. Бучина відповідає меті, завданням дослідження та дозволяє розкрити зміст теми. Автор з'ясовує взаємозв'язок між виборами та демократією, переконливо доводить, що інститут виборів виступає не лише основним атрибутом, але й каталізатором демократії, адже наявність демократичних виборів сприяє подальшій демократизації суспільства. Водночас автор наголошує і на зворотному зв'язку, адже лише у демократичному суспільстві вибори можуть повною мірою слугувати механізмом реалізації влади народу. Важливим є те, що роблячи висновок про взаємозалежність між виборами і демократією, дисертант опирається на широкий спектр вітчизняних та зарубіжних наукових підходів (с. 33–47).

Автор переконливо доводить, що проблематика дисертації не є досліджена належною мірою. Це пояснюється відсутністю єдиного усталеного погляду на демократичні принципи виборів, їхню класифікацію та вичерпний перелік; здійсненням більшості досліджень у сфері виборчих відносин лише в межах формального та процесуального підходів; відсутністю спроб розробити оптимальну модель демократичних виборів; зведенням спроб визначити рівень демократичності виборів до описовості та аналітики тощо (с. 16–30).

В основі методики – демократичні принципи виборів, комплексне дотримання яких може свідчити про демократичний характер виборчих перегонів. Методика, яку подано у вигляді індексу демократичних виборів, передбачає врахування рівня законодавчого закріплення демократичних принципів виборів, а також ступеня дотримання принципів під час електоральної практики.

Ефективність та достовірність методики забезпечується її деталізованим та комплексним характером: демократичні принципи виборів розділені на індикатори, останні своєю чергою включають складові. Індекс демократичних виборів є відносною величиною і показує співвідношення між рівнем демократичності конкретних виборчих перегонів та оптимальною моделлю демократичних виборів. Крім того, дисертантом детально виокремлено та

показано особливості методики, здійснено класифікацію виборів залежно від диференціації величини індексу (с. 340–361).

Вкрай важливим досягненням дисертаційної роботи є використання розробленої методики для визначення індексу демократичних виборів в Україні на етапі посткомуністичної трансформації. Цього досягнуто завдяки детальному аналізу виборчого законодавства (с. 194–338) та електоральної практики незалежної України (с. 361–395). Отриманий результат дав змогу відстежити особливості та тенденції трансформації інституту демократичних виборів в нашій державі від часу проголошення незалежності до сьогодення (с. 395–398).

Представлене дисертаційне дослідження засвідчує самостійний характер наукового пошуку автора, він є оригінальним із точки зору отриманих результатів та практичної значущості. Основні положення дисертаційної роботи відображено в 72 публікаціях, у тому числі у 2 монографіях, 23 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з політології, 5 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав, 34 матеріалах і тезах конференцій. Основні результати дисертації апробовано на численних міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Оформлення дисертації й автореферату здійснено з дотриманням відповідних вимог до такого роду робіт.

Наукова та практична значущість полягає в тому, що матеріали дисертаційного дослідження сприятимуть кращому розумінню такого елемента народовладдя, як демократичні принципи виборів, дадуть змогу з'ясувати рівень демократичності виборчих кампаній в Україні. Теоретичні висновки та узагальнення роботи може бути використано у навчальному процесі. Основні положення, теоретичні висновки, узагальнення дисертаційної роботи та концептуальні підходи можна використати в українській виборчій практиці для вироблення механізмів демократизації інституту виборів, вдосконалення українського виборчого законодавства. Уміння визначати рівень демократичності виборчих кампаній сприятиме демократизації

виборчого процесу і політичного режиму в Україні загалом, утвердженню позитивного іміджу нашої держави на міжнародній арені; інтеграції України у світове співтовариство.

Структура дисертації є стрункою. Її логіку підпорядковано вирішенню сформульованих дослідницьких завдань.

Наприкінці кожного розділу подано чіткі стислі висновки, які відповідають тексту дослідження.

Аналіз змісту автореферату та дисертації підтверджує ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами. Зміст автореферату повністю відображає основні положення, висновки та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження.

Не ставлячи під сумнів наукову та практичну значимість основних положень дисертаційного дослідження, водночас хочеться звернути увагу автора на певні дискусійні моменти в роботі:

1. Третій розділ дисертації має значною мірою описовий характер. Тому інколи важко простежити логіку змін того чи іншого демократичного принципу в українському законодавстві та в електоральній практиці.

2. Наявна диспропорція щодо висвітлення та аналізу окремих демократичних принципів виборів. Наприклад, принципу загальних виборів у дисертаційній роботі приділено значно більше уваги, ніж всім іншим демократичним принципам.

3. Для розробленої методики визначення рівня демократичності виборів характерний значний суб'єктивізм, адже автор на власний розсуд наділяє кожен з індикаторів демократичних виборів та їхні складові певною кількістю балів. Варто було б більш детально пояснити, чому саме така кількість балів присвоєна кожному з елементів моделі демократичних виборів.

Водночас слід зазначити, що висловлені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер і не применшують наукового значення дисертаційної роботи.

Дисертація є завершеною науковою працею, в якій комплексно досліджено проблему дотримання демократичних принципів виборів в Україні та запропоновано шляхи її вирішення. Виконана робота характеризується комплексністю, логічністю викладу матеріалу, новаторським підходом до розв'язання проблеми визначення рівня демократичності виборів. Вона засвідчує наукову зрілість її автора.

Поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання успішно вирішені.

Дисертація Бучина Миколи Антоновича «Еволюція демократичних принципів виборів та особливості їхньої реалізації в Україні» відповідає вимогам п. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор заслуговує на присудження вченого звання доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

**Офіційний опонент,
доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри політології та державного управління**

**Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки**

В. І. Бортніков

Бортнікова В.І.
ЗАСВІДУЮ
Вчений секретар університету
15 " 06 2016